

Dr. Dudek János egyetemi tanár: *A szegényügy és a pedagógiai szempontok.*

Tisztelt Hallgatóság!

Abban a fontos kurzusban, amelyet a szociális missziótársulat vezetősége rendez, nekem olyan feladat jutott, mely kissé elvontnak látszik és inkább tanárnőket érdekelhet; de majd úgy igyekezünk megvitatni a tárgyat, hogy az a nem tanárnőket is érdekelni fogja. Ez a téma a szegényügy és a pedagógiai szempontok. Pedagógiai szempontok alatt azt a bánásmódot és eljárást kell értenünk amelyet valamely szegénnyel szemben követni kell, hogyha helyzetén-igazán

segíteni akarunk. Hát ez egészen közönséges dolog, amelyet elmélet nélkül is mindenki elvégez, akinek szegénnyel dolga akad. De mi az eljárás módjának nem annyira naturalisztikus oldalát vesszük, mint inkább a felsőbb szempontokat, amelyek magát a kezelést is kényesebbé teszik. Hogy milyen legyen egy szegénnyel szemben az eljárás, erre úgy látszik elméletileg könnyebb felelni, mint gyakorlatilag. Ha kezelni akarunk egy szegényt, az a kérdés merül fel és abból kell kiindulnunk, hogy ki tulajdonképpen a szegény? Ez tisztelt hallgatóság közönségesnek látszó egy kérdés, pedig tessék elhinni, hogy ez egy igen fontos kérdés és innen indul ki az egész tárgyalás: ki a tulajdonképeni szegény?

Erre azt mondják rendesen, hogy mindenki szegény. Hátha mindenki szegény, ki segít a szegényeken? ... A dolog nem úgy van. A fogalmak tisztázása rávilágít erre a kérdésre és megmondja, hogy ki a szegény? Általában szegénynek nevezzük azt az egyént, akinek az élet fenntartásához szükséges anyagi eszközei hiányzanak, vagy hogy még megtoldjam — akinek helyzetéhez, állásához mért megélhetési eszközei nincsenek meg.

És tisztelt hallgatóság, itt a nagy különbség! Van földhöz tapadt szegény, aki sohasem ismert más sorsot. Ilyen egy szegény koldusnak vagy egy szegény napszámosnak a gyermeke, aki bölcsőkorától kezdve mindig nagyon szegény eszközökhöz szokott. Mi, ha szegényről beszélünk, mindig csak ilyenről szoktunk beszélni, ennek adjuk oda a garast. Kérem, ez a fogalomnak nagyon szűk körre való vonása.

Sok az olyan szegény közöttünk, akit az életben úrnak nevezünk. És mivel nekem feladatomban, hogy egész komolyan vizsgáljam az életet, ezekről is kell beszélnem. Itt nem respektáljuk egymást azzal, hogy hízelegjünk egymásnak, hanem egy orvos kezével boncoljuk a való életet, keresve, kutatva a valóságokat, mert csak így tudjuk a helyes segítőeszközöket megtalálni.

Amennyire én látom a dolgokat: a hivatalnoksereget, a tanítói és tanítónői osztályt és az állami hivatalnokokat, azok szintén nem állanak jól. Hogy ezek a vaióságban hol tartanak, arról legjobban a takarékpénztárak beszélhetnének. Kérem, tudjuk valamennyien azt, hogy a katonaság az adósságcsinálás terén az első helyen szerepel. Úgy gondolom, 30 millióval; azután következnek a vasutasok s azután mi mindannyian. Ki tehát a szegény? Hát elméletben az, akinek a megélhetési eszközei hiányzanak, vagy egy más meghatározás szerint, akinek állásához helyzetéhez mért megélhetési eszközei hiányzanak.

Hogy ki ilyen? Ma nagyon kevés ember van, aki nem ilyen. Talán a bankár; a bankokban is talán csak az igazgatók, mert csak nekik van el nem fagyható, sem jéggel el nem verhető évi százezer korona jövedelmük. Ez tehát olyan helyzet, amikor az embernek az állásához mért megélhetési eszközei megvannak. De hányan vannak ilyenek? Mert ne legyünk oly rövidlátók! Nálunk, ahol a történelmet nem igen becsülik, ha egy előkelő család gyermeke akármily módon elveszti vagyonát, bár talán a mindennapi betevő falatja meg is marad, de neki, akinek a városban vagy községben nagy érdemei vannak, azért a reprezentálásra még sem telik. Hát ez nem szegény? . . . Ilyen esetben az eszközök hiánya sokkal fájdalmasabb, mint olyannál, aki életében soha rossznál egyéb helyzetet nem ismert. Azért nehéz tehát arra a kérdésre felelni, hogy ki a szegény? Mert sokan vannak bizony ott is szegények, ahol a világ szegénységről beszélni nem szokott.

A másik kérdés tehát az, hogy miért szegény valaki? A dolog természeténél fogva következett-e az be, hogy nincsenek meg a megélhetési eszközei, vagy epedig maga az oka szegénységének?

Ez megint két olyan csoportra biztja az embereket, amelyekre szintén nem szokás gondolni. Mert ami az önhibájukon kívül szegénységbe jutottak kezelését illeti, erről azt taitja a keresztény gondolkodás, hogy ezeket másként kell kezelni, mint azokat, akik önhibájukból nélkülözik a megélhetésre szükséges eszközöket. Ugyanis nem csupán az anyagi szempontok merítik ki a szegénység fogalmát. Láttam én már egyszerű gúnyába öltözött embert puliszka kenyér mellett boldogabbnak, mint a büszke négy emeletes paloták lakóit. Ezek tények; akár tetszik ez valakinek, akár nem, nem tehetkjóla! Azt, is tudom ezen palotákban lakó néhány emberről, hogy ott is sírnak, ahol senki sem látja őket. Miért? Mert szegények .... Talán ezüst kanállal esznek. Ezért talán már gazdagok? Hát kérem ezek szegények, lelkileg nagyon szegények! . . . mert bűnökben fetrengenek. Födheti őket arany, ezüst vagy selyem. Ezek nemcsak szegények, hanem nyomorultak. Hát már most a keresztény szeretet hanyagolja el ezeket? Nem! Ezek erősebb vigasztalásra szorulnak, mint az az egyszerű ember; mert az az egyszerű *emher* elpanaszolhatja baját fűnek, fának, de az a méltóságos úr nem mer panaszkodni, nem, még a saját feleségének sem, mert nem bizik az embereken. Itt van ime a szegénységnek egy oly fajtája, amelyet épen az ilyen keresztény egyesületeknek nagyon is figyelmükbe kell venniök. Figyelnünk kell arra, hogy nemcsak akkor segítünk, ha 20 fillért adunk valakinek —

ez a legolcsóbb és a segítségre legkevésbé alkalmas mód. Nem itt kezdődik a segítség. Az az evangéliumi szép mondás ugyanis: nemcsak kenyérből él az ember, hanem az Úr igéjéből is, nemcsak azért igaz, mert Urunk mondta, hanem azért is, mert a lélek mélyéből van véve. Mikor itt így beszélek, méltóztassanak engemet gondolatban szorosán követni és a saját tapasztalataikba beállítani a dolgokat. Ó kérem! Másképen van a valóságban, mint ahogy arról a közéletben beszélni szokás. A dolgok tiszta megítélésének nagy akadályai vannak ma. En mindig hangoztatom, hogy a mi beszédmódunk igen természetellenes; elszóktunk már régen attól, hogy a dolgokat úgy nevezzük, ahogy azok a valóságban vannak.

Az igazságot ma nem lehet megmondani. Ez sértés számba megy. Próbáljunk csak valakit így figyelmeztetni: Te ne panaszkodjál, mert benned van a hiba, az ok! Ez párbajra adhat okot. Tessék, segíts rajta! Ez mind azért van, mert nagyon betegek vagyunk. Az egész társadalmunk és benne mi is szegények, igen természetellenes helyzetben vagyunk. Az a Rousseau-i mondás, hogy eltávoztunk az őstermészettől, nagyon is ránk illik. Mert ha mindenki csak hiúskodik, hol marad a természetes valóság? Mindenki többnek akar látszani annál, ami valójában! Ebben van a mi nagy szegénységünk, amire fel akarom hívni a figyelmet. Nem az a koldus, aki rongyos ruhában jár. Az igazi szegénység fogalma messze túlterjed ezen. A dolgok szorosabb filozófiai értelmét vizsgálva, több az igazán szegény a jómódúak között, mint a rongyos ruhában járó s a hétköznapi értelemben vett szegények között. Csak tessék szem előtt tartani mindig a lelki szempontokat! Egy keresztény családban nevelkedett gyermek, aki az apjától és anyjától csak jót látott, az lehet szegény, annak hiányozhatnak az anyagi eszközei, de nyomorult nem lesz sohaéskor panasz-kodik. Ép a napokban volt beszédem egy előkelőbb hivatalnokkal, aki oly szegény, mint a templom egere, de azért sohasem panaszkodik. Csak az arcán lehet látni valamit, az árul el valamit belső fájdalomából. És ezeket nem szokás segíteni, mert nem mennek ki az utcára. Őt gyermeke és beteges felesége van az illetőnek, éjjel-nappal dolgozik értük. Figyelmeztettek, hogy beszéljek vele, mert megérdemel néhány jó szót. Az ilyen szemérmes szegénynek oly jól esik, ha az ember egy pár jó szót szól hozzá és ha az ember felfedezi őt. Ez az einher oly sovány; még a vakációban is dolgozik. Már négy éve nem volt vakációja. Legelőször csak rám nézett s nem hitte, hogy őszintén beszélek s csak akkor nyugodott meg, amikor azt is látta, hogy reverenda van rajtam. Ő szegény, pedig dolgozik, folyton csak dolgozik.

A ruhája nagyon megviselt, de tiszta. Nézzék kérem, ez az ember nem tolakodik, pedig nagyon szegény. Nem lop, nem csal, csak dolgozik és megvan. De ha egy jó szót hall, az nagyon sokat ér neki. Más ember ugyanabban a helyzetben kétségbe esne és főbelőné, magát, azt mondaná magáról, hogy életunt. Ma ezek az életuntak is csajnak! Hiszen az újságokból is olvashatjuk, hogy ezek az életuntak micsoda huncutok. Nem győzik már tovább a bűnt és könnyebb az ilyen módon való szabadulás. Ma már semmit sem neveznek nálunk a maga nevéen, még a szegénységet sem. Sokszor adunk olyannak, aki meg sem érdemli a segítséget s ezért kérem is önöket, szeressék velem együtt a szemérmes szegényeket, a segítségre igazán érdemes szegényeket. Itt nálunk Pesten az egyes házakban mindig tudják a szomszédok, hogy ki mit főz. Egyszerre csak kitudódik valakiről, hogy konyhájában harmadnapos káposztát melegítenek. Ott íme egy szemérmes szegény lakik, azt karoljuk fel és ne az orcátlan pofákat, akik nem dolgoznak és az igazi szegények elől elrabolják a meg nem érdemelt segítséget, akiknek folyton csak a szájuk jár és kereskednek a szegénységükkel. Ezeket egyszerűen el kell kergetni. De ha tovább is ott áll és vár az adományra, majd elmegy, ha azt mondjuk neki: Mit akarsz te meghamisított ember, te színész ugyan mit ugrálsz? Nem kapsz semmit! Menj dolgozni! Az elméletben azonban könnyebb megállapítani azt, hogy ki a szegény, mint a gyakorlati életben. Arra nézve, hogy a valóságban ki a szegény, azt lehet csak mondani, hogy azt esetről-esetre kell elbírálni. Méltóztassanak eszerint elszokni attól, hogy a szegénység meghatározásánál mindig csak szűk körvonalakat szabjanak meg! Másodszor ne csak azt nézzék szegénynek, akinek rossz a ruhája vagy nincsen kenyere. Vegyék a szegénység meghatározásánál mindig figyelembe a lelki dispositiókat is. Ha valakinek a szíve telve van bűnökkel, akkor duplán szegény az illető és a kezelésre nézve igen fontos körülmény az, hogy a szegények fajtái között tegyünk különbséget.

Némely, szegénynél nem a kenyérral kell kezdeni, hanem a lélekkel, ha ezzel ugyan még lehetséges és érdemes. Ez megint attól függ hogy gyermekről vagy felnőttről van-e szó, vagy például egy alkoholistáról-e, akin nagyon nehéz segíteni. Ennek a gyomra már teljesen el van rontva. Így van elrontva a telke a lelkileg züllött emberek is. Ki a lelkileg züllött ember? Az intelligensek, akiknek lelkük rossz és jellemük nincs. Már pedig nincsen borzasztóbb dolog, mint a tanultság jellem nélkül.

Így röviden végezve a «szegény» fogalmával, tovább azt aka-

rom fejtegetni, hogy miképen kell elbánnunk a szegénynyel, mi a szegényekkel való bánásmód? Ez a bánásmód attól függ, hogy ki az a szegény? Anyagilag vagy lelkileg szegény-e az illető, látott-e vagy sohasem ismert más időket és állapotokat? Ez mind más és más elbánás alá tartozik. Az én felfogásom szerint az eljárásnak, a kezelésnek a kiindulási pontja az a közmondás: Segíts magadon és az Isten is megsegít! Ez a mondás a legszegényebb embert is rávezeti arra az igazságra, hogy a legnagyobb segítőtje: önmaga.

Isten ugyanis mindenkit annyi képességgel áldott meg, hogy ki-ki segíthet magán. En a segítségi módok között a legkevésbé emberhez illőnek az egyszerű pénzadást tartom, amit nálunk alamizsnának, alamizsnaadásnak neveznek. Ez egy olyan ferde valami, ami az én gondolkozásommal sehogysem fér meg, mert megalázásnak taitom, hogy kapjon az illető valamit, anélkül, hogy rászolgált volna. Eltekintve a balsors esetei következtében segítségre szorultaktól, ha például valakinek a férje munka közben szerencsétlenség áldozatává lesz és az özvegy 5-6 gyermekkel marad vissza. Az első pillanatban itt máskép, mint pénzzel, segíteni nem lehet. Nem szabad ugyanis megállani és befejezettnek látni a segélynyújtást az alamizsnával, mert a keresztény ember a koldusban is embert lát, aki épúgy dolgozhat és szerezhethet, mint mi. Én ugyanis az ilyen koldusban is tisztelem az embert és egész törekvésemet oda irányítom, hogy meggyőzzem arról, miképp ő ép olyan ember, mint én. Igyekszem odahatni, hogy ezen méltóságának tudatára ébredjen, hogy ne fogadjon el semmit ingyen, hanem saját erejével igyekezzék megszerezni azt. Ezeknél mindig azt nézem, hogy hol léphetek közbe, hogy segíthetem őket arra, hogy munkát kapjanak és ha időközben munka nélkül vannak, akkor igenis pénzzel is segítem őket. De a pénzsegély az alamizsnálkodásban legyen mindig az utolsó. Többet érünk el azzal, ha munkaadással törekszünk arra, hogy ki-ki maga szerezze meg magának a mindennapi kenyeret. Sokat kételkedve gondolkodom, amikor az újságokban a munkanélküliekről olvasok. Hát igaz-e, hogy munkanélküliek? Szeretném őket egyenként látni, hogy is néznek ki ezek a munkanélküliek? És ha azok, ki az oka annak? Egy kulturhistorikus nem fogad el addig valamit, amíg maga meg nem vizsgálta a dolgot. Mert ha én magam nem akarok dolgozni, akkor természetes, hogy munka nélküli leszek. Azt is hallani sokszor, hogy az urak nem dolgoznak. Hát csak az a „munkai, amikor valaki lapáttal dolgozik? Csak ez a munka? Mi volna az emberiségből, ha a szellemi munkások nem dolgoznának? Én például egész nap ülök,

ha látnának sokan azt mondanák, hogy heverek, pedig könyvekkel dolgozom. Este azután oly fáradt vagyok, hogy a napszámos nem lehet olyan fáradt. De amikor későn este lefekszem, jól alszom. Ez az én Istentől kapott jutalmam a fáradságért. Ezt nem foghatja fel az a bizonyos munkanélküli. Mi, akik a történelemmel foglalkozunk, nagyon csodálkozunk, amikor azt halljuk valakinek a szájából, hogy az ő, kora a legrosszabb. Igen az emberek előtt mindig a jelen idő a legrosszabb. Mondtam már múltkoriban valakinek, hogy mindig azt hallani a gazdák szájából, hogy rossz volt az idej termés. Azután a következő évben ismét rossz a termés és ha viszapillant az előbbi évre, amelyről megállapította, hogy termés dolgában rossz volt, mégis csak kistül, hogy a termés nem rossz, hanem jobb volt. Kérem, szeretném tudni, hogy a hölgyek miért hozatják Parisból kalapjukat? Hiszen a közvetítést meg kell fizetni, ami drága! Az a kalap kérem romlandó dolog. Nem az a fő, hanem a lélek nemessége! Budapesten is lehet elég szép kalapokat kapni; a lelket nemesítsd, azt már nem lehet Parisból hozatni. Mi kultúreberek ki vagyunk forgatva mindenünkből. Nálunk minden hamis, semmi sem igaz. A fog hamis, a szövet hamis, a haj, de még a szem is hamis. Hát bocsánatot kérek, csak egy életünk van; miért vesztegetjük és pocskoljuk időnket hiábavaló dolgokra? Miért nem szeretjük egymást, hiszen úgyis rövid az élet, miért nem terjesztjük a keresztény szeretetet és miért hazudunk annyit egymásnak? Ez triviális kifejezés ugyan, de kérem annyi a külsőség bennünk és oly kevés a szeretet, hogy nem tudom, nincs-e több szeretet a pogányokban? És csupa hazugság az egész életünk, mert mutatni szeretünk. Ennek el kell ma menni a zsurba, pedig tegnap vett fel kölcsönt a pénztárból. Miért akarsz így mulatni? Mutatni akar! A múltkor kérem a József-körúton mentem hazafelé. Két nő ment előttem. Semmi különös dolog, de az egyik nagyon hangosan beszélt. Ez nem nagy műveltségre vall, mert művelt emberek, ha egymás mellett mennek, nem kiabálnak. Amint így haladnak, a baloldali nő így szól a másikhoz: Te tudd meg, hogy a látszat minden, a többi mind semmi! Nahát én ilyent életemben sem hallottam. Ez volt aztán a huszadik század leánya; mert ez már a korrupció netovábbja.

Ez a személy hazug volt testestül, lelkestül, kalapostul; ez egy meghamisított ember, ez tanítja a másikat arra, hogy a látszat minden és a többi semmi. Ilyen fiatal és máris olyan vén bűnös és még kiabálva uiondja ezt. Hát kérem, igazi úrinő nem kiabál. Gondoltam is mindjárt, hogy mely-fajtából való lehet. A hazugság tehát odáig fejlőd-

dött, hogy nemcsak tettetjük magunkat, nemcsak kisztihandqzunk, hanem mondjuk is, hogy hazudunk. Hová jutunk ilyenformán? Meltóztassék ebbe a miliőbe beállítani a szegényt. Ebben a miliőben nagyon nehéz gyakorolni a keresztény szeretetet. Azt mondják, hogy másképen nem tehetünk. Hát nem lehet máskép, csak durván megmondani az igazságot? Alkalom adtán bizony a felebaráti szeretet súgja nekünk, hogy figyelmeztessük hibáikra társainkat. Nem kell azért durván rátámadnunk és kiabálva figyelmeztetnünk, hogy otthon szegénység vár valakire. Ma nem is mulatnak jól az emberek, ha nem pletykázhatnak vagy nem szólhatnak meg másokat. Szerényebb ruhát viselj, mondja az egyik s a másik azt feleli rá, hogy a látszat minden!

Mindezek annyiban érdeklik a pedagógust, mert ebben a miliőben, ebben a levegőben találjuk a szegényeket is. Én megvallom igen röviden végzek bizonyos szegényekkel. Ha bizonyos úrfélék jönnek hozzám, megmagyarázom nekik: kérem mondja, hogy szegény és kérjen segítséget, akkor beszélünk, de ne hazudozzon nekem annyit összevissza. De kérem, kérem.! Semmi kérem, beszéljen igazat! S a keresztény szeretet nevében kitessekelem szobámból. Így kell vigyáznunk ebben a korrump miliőben. Hisz mindenki bevallhatja Önmagában, hogy ki vagyunk forgatva mindenünkből. Ki is ma pl. az igazán katolikus? Ezt kell kérdeznünk, mert ne adj Isten, hogy valaki keresztet vetne magára evés előtt! Hát miből áll az egész katholicizmus, ha a gyakorlatban még ennyit sem teszünk?,Ennélfogva valamennyien szegények vagyunk, mert minél kevésbbé vagyunk keresztények lelkünkben, gondolkozásunkban és cselekedeteinkben, annál szegényebbek leszünk mindig lelkiekben és anyagiakban egyaránt. Harminc évvel ezelőtt nem volt olyan nagy szegénység,mint ma. Szeretném tudni, hogy tulajdonképen hová is megy az a sok pénz? A szabó húz, a vásárcsarnok húz, a cipész húz! Hát hova lesz a sok pénz, mikor ezek is folyton csak panaszkodnak. Igen, nyúzzák egymást az emberek, de nincs is rajtuk Isten áldása, azért mind szegény az. Vigyázzunk tehát a szegénységre, mert az tiszteletre méltó egy dolog. De arra is gondoljunk mindig, hogy ki is a szegény?! Különösen ott igyekezzünk segíteni, ahol keresztény szegények szervezeteiről van szó. Az igazi, lehetőség szerint felismert szegénynek is először a lelkén segítsünk és dolgozzunk, mert a lelke többnyire jobban el van hanyagolva, minfra teste. Mindig a lelket, a züllött lelket kell először megmenteni. Mert az hiba, ha csak a pénzt szórjuk. Volt egy főpapunk, aki szegényebHen élt, mint bárki. És ez mind azért volt, mert áki csak köszöntötte és

markát tartotta, annak mindig adott alamizsnát. Már szinte várták előre, mert tudták, hogy bőven osztogat., Hja, barátom, ha így teszel, csak naplopókat nevelsz. Bolond is volna az az ember dolgozni, aki tudja, hogyha jössz és kezedet megcsókolja, mindjárt egy forintot kap. A szemérmes szegények méltók csak részvétünkre, akik nem akarnak másoknak terhükre lenni. Tehát azt a pénzádást én rossz segítségi módnak tartom, ha egyedül történik. Nem jó ez a mód, hanem segítsünk nekik lelkileg is. Az árvaházakban is úgy kell nevelni a gyermekeket, hogy csak teljesített munkáért kapjanak valamit, mert a könnyen jött pénz, könnyen megy és romlásra vezet. Munkára neveljük a szegényeket! A mai előadás rövid rezüméje tehát az, hogy keressük a szegénység igazi fogalmát és ne csak szűk körre vonjuk ezt a fogalmat régi, sablonos alapon. A segítség módjánál pedig esetről-esetre kell meghatározunk, hogy ki a szegény és segítségre szorult; de akármilyen szegénységről is van szó, lehetőlegneveljük a szegényeket és segélyre szorultakat arra, hogy munkával maguk segíthessenek magukon. A következő alkalommal a szegénysegítés módszereiről fogok tovább beszélni.